

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Mälarens reglering m. m.

I 1941 års statsverksproposition (IX H. T. punkt 140) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Grundförbättringar: Bidrag till Mälarens reglering för budgetåret 1941/42 beräkna ett reservationsanslag av 375,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 25 april 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 207, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad träffa avtal angående åtgärder för Mälarens reglering i huvudsaklig överensstämmelse med vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogat förslag till avtal;

dels ock till Grundförbättringar: Bidrag till Mälarens reglering för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 412,200 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Vattenståndet i Mälaren är utsatt för betydande växlingar, beroende på att sjön mottager vatten från ett mycket stort nederbördsområde men har ett relativt trångt utlopp och så ringa fallhöjd, att Östersjön emellanåt bestämmer sjöns lågvattennivå. I fråga om en sjö av Mälarens storlek, med dess mångenstädes låga, till stor del uppodlade och tätbebyggda stränder samt med dess avsevärda båttrafik måste givetvis betydande fluktuationer i vattenståndet och i samband därmed stående företeelser medföra kännbara olägenheter. De större högvattenstånden ha orsakat jordbrukarna och vissa industriidkare svåra förluster samt medfört skador å kajer, vägar och andra anläggningar. Inträffande lågvattenstånd ha medfört svårigheter för båttrafiken i de delvis trånga och grunda farlederna samt inverkat förstörande å undergrunder för byggnaderna i städernas lägre delar. Slutligen har den tidtals förekommande starka uppströmmen från Saltsjön till Mälaren medfört sanitära vådor genom uppspolning av kloakvatten samt genom saltsättning av dricksvattnet.

Frågan om en reglering av Mälarens vattenstånd har sedan mycket lång tid diskuterats och vid skilda tillfällen varit föremål för utredning. I detta sammanhang må allenast erinras om det arbete på frågans lösning, som ned-

lades av Mälarens regleringskommission och Mälardelegationen.

Därefter upptogs frågan om en reglering av Mälaren av en i syfte att främja regleringens förverkligande år 1935 bildad förening, omfattande jord- och markägare samt representanter för Mälarstäderna och andra intressenter i företaget. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 januari 1936 framhöll denna förening, Mälarregleringsföreningen, att sådana ändringar inträtt med avseende å förutsättningarna för genomförande av en reglering av sjön, att en förnyad behandling av frågan syntes motiverad.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1936 års riksdag (prop. nr 157; r. skr. nr 132) att från statens avdikningsanslag anvisa ett statsbidrag av högst 25,000 kronor till åtgärder för Mälarens reglering.

Genom beslut den 30 april 1936 anvisade Kungl. Maj:t nämnda belopp, 25,000 kronor, till Mälarregleringsföreningens förfogande för åstadkommande — på grundval av föreningens förslag och under iakttagande av vad föredragande departementschefen anfört till statsrådsprotokollet — av preliminära uppgörelser med de av regleringen berörda markägarna, anskaffande av frivilliga bidrag till företagets genomförande samt främjande i övrigt av företaget. Föreningen ålades därjämte att efter förhandlingar med representanter för Stockholms stad inkomna till Kungl. Maj:t med det förslag till avtal med staden angående regleringens genomförande och fördelningen av kostnaderna därför, vartill förhållandena kunde föranleda.

I skrivelse den 9 april 1941 har *Mälarregleringsföreningen* med redogörelse för sin verksamhet överlämnat förslag om statsbidrag till Mälarens reglering i enlighet med ett skrivelsen bilagt förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan och Stockholm stad angående regleringens genomförande och fördelningen av kostnaderna därför.

Insamlandet av förbindelser från strandägarna hade i huvudsak genomförts på våren 1937. Föreningen hade därefter föreslagit Stockholms hamnstyrelse att underställa vattendomstolen ansökan om Mälarens reglering i huvudsaklig överensstämmelse med den förut uppgjorda planen, i vilken likväl efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet gjorts den ändringen, att jämväl en rensning i botten mellan Riksbron och Norrbro skulle ske. Tappningsplan och övriga för ansökan hos vattendomstolen erforderliga handlingar utformades i samarbete med hamnstyrelsen, och förteckningar iordningställdes läns- och sockenvis med uppgift på dem, som lämnat förbindelse, liksom på dem, som begärt ersättning. Ärendets framläggande inför vattendomstolen blev emellertid uppskjutet på grund av vissa utredningar av Stockholms vattenledningsverk, som i yttrande den 30 mars 1938 uttalade farhågor att regleringsförslaget skulle medföra så stora fördelar för jordbrukarna, att intresset för en fullständig reglering skulle försvinna; vattenledningsverket hade funnit, att det till förhindrande av saltvatteninströmning till stadens vattenledningsintag i Mälaren framdeles kunde bli nödvändigt att avstänga även Stallkanalen vid uppsjö, och önskade därför rätt för staden att anlägga damm i Stallkanalen. Stadens industriverksstyrelse godkände den 17 juni 1938 ett

av föreningen framlagt förslag, enligt vilket staden skulle till vattendomstolen inlämna, förutom det föreliggande regleringsförslaget, även ett förslag till en andra etapp, avseende ytterligare reglering av Mälaren till en omfattning motsvarande Mälarkommissionens förslag av år 1925; denna andra etapp — vid vilken skulle tillkomma en dammbyggnad i Stallkanalen och vissa rensningar — skulle komma till stånd först vid en senare, för staden lämplig tidpunkt samt i den ordning och inom den tidrymd, som av vattendomstolen kunde bestämmas. Sedan hamnstyrelsen verkställt en ny, omfattande utredning, avgiven den 8 februari 1939, fördes mellan föreningen och stadens representanter under våren, sommaren och hösten 1939 förhandlingar, utmynnande i definitiva förslag till tekniska anordningar och tappningsbestämmelser m. m. Därvid utarbetades tappningsbestämmelser för den andra etappen och omarbetades tappningsbestämmelserna för den första etappen, så att denna i fråga om regleringsresultatet fördes tillbaka till det, som angivits i 1936 års plan; vissa inskränkningar gjordes i tappningen genom Mälarens utlopp i Stockholm, vilka dock kompensades av en rensning, omfattande cirka 2,300 m³, som skulle utföras i botten av Norrströms norra gren mittför »puckeln» mellan Riksbron och Norrbro. Härefter inlämnade hamnstyrelsen i december 1939 till Österbygdens vattendomstol ansökan om reglering av Mälaren; därigenom hade det i strandägarnas förbindelser utsatta villkoret om tiden för ansökans ingivande uppfyllts.

Beträffande innebörden av regleringsförslaget må nämnas följande.

Det hade tidigare utretts, att den minsta kostnaden skulle uppstå, om företaget formellt genomfördes enligt vattenlagens 5 kap. såsom ett farledsmål, och hamnstyrelsens ansökan avsåg därför tillstånd för staden att till förbättrande av förhållandena och vattenhushållningen i farlederna genom staden mellan Mälaren och Saltsjön reglera avrinningen av Mälaren samt utföra därför erforderliga dammar och rensningar i Norrström. Regleringen skulle verkställas i två etapper, den första avseende en partiell och den andra en fullständig reglering av vattenavrinningen. Med den partiella regleringen vore avsett att ernå, att högsta vattenståndet hölles omkring 4.90 meter och i intet fall finge överstiga 4.95 meter samt i övrigt sänktes minst i huvudsaklig överensstämmelse med 1936 års plan, att normallåg vattenståndet i allmänhet hölles vid omkring 4.10 meter samt att lägsta vattenståndet i allmänhet icke skulle understiga 4.0 meter; för vinnande av detta resultat skulle en dammanläggning anordnas vid Riksbron och vissa rensningar företagas i Norrström. Med den fullständiga regleringen avsåges att hindra högvattnet att stiga över 4.70 meter — medan i övrigt samma normallåg vattenstånd och lägsta vattenstånd skulle hållas som vid den partiella regleringen — ävensom att helt hindra uppström; för detta ändamål skulle en damm uppföras över Stallkanalen på en plats omkring 30 meter väster om den västra bron över kanalen, varjämte vissa rensningar skulle företagas i denna.

Enligt tappningsbestämmelserna för den första etappen skulle vattnet vid vårflöden i första hand framsläppas genom Norrströms grenar, avtappningskanalen vid Karl Johans torg och kulverten vid Skanstull. Därefter skulle tillgripas tappning genom den nya Karl Johansslussen de år, då man på grund av stort vattenvärde av snömagasinet och nederbörd väntade kraftigare vårflöde, varvid tappning — ned till vattenståndet 4.20 meter — skulle på-

börjas tidigare, ju större detta vattenvärde vore; i vart fall skulle tappning ske genom Karl Johansslussen, då vattenståndet stigit till 4.65 meter. Hammarby- och Södertäljesslussarna skulle öppnas för tappning, då vattenståndet stigit till 4.80 meter, dock med rätt för dem, som handhade skötseln av slussarna, att så begränsa tappningen, att sjöfarten i Hammarbyleden och Hammarbyhamnarna samt i Södertälje kanal ej i större omfattning försvårades. Dammen i Riksbron skulle hållas stängd vid vattenstånd under 4.10 meter och vid uppsjö. Dammluckan skulle emellertid få hållas något under vattenytan för åstadkommande av en vattenridå, som dolde luckan, och därjämte skulle Stockholms stad äga rätt att framsläppa vissa vattenkvantiteter för spolning i Stockholms hamn.

Vid ärendets handläggning har vattendomstolen hållit sammanträden i Stockholm, Västerås, Eskilstuna, Strängnäs och Södertälje, i samband varmed åtskilliga syner företagits. Härunder har det allmänna företrätt av kammarkollegium och Stockholms stad av hamnstyrelsen, medan Mälarregleringsföreningen representerat strandägarna och övriga intressenter. I enlighet med 1936 års riksdagsbeslut har Kungl. Maj:t medgivit, att någon gottgörelse för intrång å kronan tillhörig egendom till följd av regleringsanordningarna i Norrström icke skall av kronan fordras. Sedan vattendomstolen jämlikt föreskrift i bl. a. 5 kap. 3 och 7 §§ vattenlagen underställt frågan om regleringen Kungl. Maj:ts prövning, har Kungl. Maj:t den 13 december 1940 tillåtit företaget samt föreskrivit bl. a., att statens meteorologisk-hydrografiska anstalt skall utöva tillsyn av företagens skötsel. Tillika har Kungl. Maj:t förordnat, att vattenfallsstyrelsen såsom förvaltare av den staten tillhöriga Södertälje kanal skulle ställa sig till efterrättelse de för företaget gällande tappningsbestämmelserna, i vad rörde slussen i kanalen.

I utslag den 13 januari 1941 har vattendomstolen med stöd av Kungl. Maj:ts omförmälda beslut lämnat Stockholms stad tillstånd att under villkor och enligt föreskrifter, som i utslaget närmare angivits, till förmån för farlederna genom Stockholms stad mellan Mälaren och Saltsjön verkställa reglering av vattnets avrinning ur Mälaren och därvid för de båda etapperna fastställt tappningsbestämmelser i överensstämmelse med ingivna förslag.

Vattendomstolens utslag har vunnit laga kraft.

I sin skrivelse har Mälarregleringsföreningen framhållit, att det för närvarande endast är fråga om den partiella regleringen. De arbeten, som enligt denna skulle utföras, bestå i huvudsak av dels inbyggande i Riksbron av en dammlucka av järn, driven elektriskt av maskinerier i de kamrar i Riksbrons valv, som iordningställt vid brons byggande, dels utförande av en tröskel för denna lucka, dels ock verkställande av en mindre rensning i Norrström mellan Riksbron och Norrbro.

Med ledning av anbud till Stockholms hamnstyrelse å den rörliga luckan under Riksbron med därtill hörande maskinerier ha kostnaderna för den partiella regleringen beräknats uppgå till sammanlagt 874,330 kronor.

Föreningen har meddelat, att hamnstyrelsen infordrat nya anbud på luckmaskinerier, vilket syntes komma att resultera i en icke oväsentlig sänk-

ning av kostnaderna, samt att föreningen komme att fortsätta sitt samarbete med hamnstyrelsen för att om möjligt åstadkomma en lägre kostnad.

Rörande sättet för kostnadernas bestridande har Mälarregleringsföreningen upprättat ett skrivelsen bifogat förslag till avtal mellan staten och Stockholms stad. Berörda avtalsförslag har såsom bilaga bilagts statsrådsprotokollet i detta ärende och återfinnes såsom *Bilaga* sist i detta utlåtande. Enligt avtalsförslaget skulle staten förbinda sig att såsom bidrag till kostnaderna för regleringens första etapp till staden utbetala hälften av de verkliga kostnaderna för densamma, däri inberäknade bland annat kostnader för lucka med spel enligt inkomna anbud samt de efter 5 procent kapitaliserade kostnaderna för drift, underhåll och förnyelse av dammanläggningen ävensom för den av hydrografiska byrån utövade tillsynen, dock högst 437,165 kronor. Då nämnda belopp innefattar redan anvisade 25,000 kronor, skulle statens återstående bidrag sålunda utgöra högst 412,165 kronor. Då emellertid statens bidrag ej betingades endast av dess eget intresse utan jämväl av hänsyn till de övriga intressen utanför Stockholm, som berördes av regleringen, skulle de frivilliga bidrag, som kunde komma att lämnas av andra intressenter, till hela beloppet utgöra bidrag till fullgörande av statens betalnings-skyldighet.

Föreningen har meddelat, att av omförmälda för vissa förberedande åtgärder anvisade belopp av 50,000 kronor hittills använts 43,243 kronor samt att återstoden beräknades åtgå till ännu ej betalda räkningar m. m.

De frivilliga bidrag, som vissa Mälarstäder beslutat lämna, uppgå till sammanlagt 80,430 kronor, vadan erforderligt statsanslag enligt föreningens beräkningar kan begränsas till 331,735 kronor.

Med hänvisning till innehållet i skrivelsen med därvid fogade handlingar har Mälarregleringsföreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* till genomförandet av Mälarens reglering bevilja ett anslag av högst 331,735 kronor, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad sluta avtal i huvudsaklig överensstämmelse med det genom föreningens försorg upprättade avtalsförslaget. Föreningen har därvid anfört att, då strandägarnas förbindelser och Mälarstädernas utfästelser avgivits under förutsättning att Mälarens reglering blivit genomförd före den 1 januari 1943, arbetena måste bedrivas sålunda, att huvuddelen av regleringsdammen under Riksbron utfördes under 1941 och insättandet av rörlig dammlucka med maskinerier samt rensning i Norrströms botten mellan Riksbron och Norrbro utfördes under 1942. Då anbud på utförande av dammlucka med maskinerier ej kunde hållas öppet under särskilt lång tid under nu rådande förhållanden med risk för ändringar i särskilt materialkostnader, hade anbuden på dessa delar gjorts bindande till den 5 maj 1941; för att regleringen skulle kunna bli genomförd inom föreskriven tid och grunderna för kostnadsberäkningen ej skulle ändras, vore därför synnerligen önskvärt, att riksdagens beslut i ärendet fattades före nämnda datum. Stockholms hamnstyrelse hade till Stockholms stadsfullmäktige gjort

en motsvarande framställning om anslag till Mälarens reglering och godkännande av det framlagda avtalsförslaget.

I ärendet ha utlåtanden avgivits av *statskontoret*, *lantbruksstyrelsen*, *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* samt *vattenfallsstyrelsen*. Myndigheterna ha tillstyrkt, att det upprättade avtalsförslaget godkännes för statens räkning samt att statsbidrag till regleringsföretaget beviljas i enlighet med Mälarregleringsföreningens förslag. Statskontoret har dock påyrkat, att vissa detaljändringar göras i avtalsförslaget samt att anslag för ändamålet anvisas utan avdrag för det belopp, vilket vissa Mälarstäder frivilligt utfäst sig utbetala såsom bidrag till regleringens genomförande.

Föredragande statsrådet har i ärendet anfört följande:

»Såsom inledningsvis antytts har behovet av en begränsning av Mälarens högvattenstånd gjort sig gällande sedan mycket lång tid tillbaka. Av de sedan år 1774 med vissa kortare avbrott föreliggande vattenståndsobservationerna framgår, att högre flöden förekommit med en viss regelbundenhet. I den mån odlingen skridit framåt, bebyggelsen av Mälarens stränder blivit tätare och samfärdseln utvecklats, ha olägenheterna icke blott av de exceptionella högvattenstånden utan även av vattenståndens växlingar överhuvudtaget blivit alltmera framträdande. Det gäller numera icke blott att skapa skydd mot översvämningar utan även att åstadkomma en lämplig tappning och att begränsa lågvattenståndet, alltså åstadkomma en verklig reglering. Från att ha varit nästan uteslutande ett jordbruksintresse har frågan alltmera blivit av ingripande betydelse även för städerna, särskilt Stockholm, för industrien och för kommunikationerna. Denna utvecklingstendens har blivit så framträdande, att statsmakterna år 1936 ansett sig böra i princip besluta, att, om staten framdeles skulle finna sig böra lämna sin medverkan till en reglering av Mälaren, de av företaget berörda markägarna med undantag av Stockholms stad skulle befrias från andra kostnader för företaget än sådana som de ville frivilligt åtaga sig. Till frågan om statens deltagande i ett blivande regleringsföretag togs emellertid icke slutlig ställning i nämnda sammanhang.

Det nu förliggande förslaget till en reglering av Mälaren, vilket utarbetats av Mälarregleringsföreningen i samråd med Stockholms stad, innebär i det av vattendomstolen godkända skicket, att en reglering skall ske i två etapper, av vilka den första skall avse en partiell och den andra en fullständig reglering av vattenavrinningen. För verkställande av den partiella regleringen har Stockholms stad av vattendomstolen berättigats att uppföra damm över Norrströms norra gren under Riksbron samt utföra vissa rensningar i denna gren mellan Riksbron och Norrbro; regleringen av vattenavrinningen enligt de för den partiella regleringen fastställda tappningsbestämmelserna skall ha påbörjats före den 1 januari 1943. För verkställande av den fullständiga regleringen har staden berättigats att uppföra damm över Stallkanalen på en plats omkring 30 meter väster om den västra bron över

kanalen samt att utföra vissa rensningar i kanalen; dessa arbeten skola vara fullbordade före den 13 januari 1951. Angivna plan för Mälarens reglering har synts vattenfallsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämplig, och jag har för min del ingen erinran mot densamma.

Kostnaderna för genomförandet av den partiella regleringen, om vilken nu är fråga, ha beräknats till 824,330 kronor, om ett redan anvisat belopp av 50,000 kronor ej medräknas. Enligt det upprättade förslaget till avtal mellan staten och Stockholms stad skulle nämnda kostnad bestridas till lika delar av staten och staden, för vilket ändamål staten skulle lämna ett statsbidrag av 412,165 kronor; de frivilliga bidrag till regleringen å tillhoppa 80,430 kronor, vartill vissa Mälarstäder förbundit sig, skulle emellertid användas till nedbringande av statens utgifter för ändamålet. Med utgångspunkt härifrån har Mälarregleringsföreningen hemställt, att ett anslag av (412,165 — 80,430 =) 331,735 kronor måtte anvisas för ändamålet samt att det upprättade avtalsförslaget måtte godkännas av statsmakterna. Stockholms stadsfullmäktige ha vid sammanträde den 21 april 1941 beslutat för sin del godkänna avtalsförslaget samt beviljat Stockholms hamnstyrelse ett anslag av 248,400 kronor, motsvarande angivna belopp av 412,165 kronor minskat med dels 36,000 kronor för redan havda kostnader för Riksbrons utnyttjande för ändamålet, dels ock 127,675 kronor, utgörande beräknat kapitalvärde av framtida kostnader.

I huvudsak synas mig de framställda förslagen vara av beskaffenhet att kunna godtagas av staten. Jag vill därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag i ämnet. Beträffande kostnaderna för regleringen förutsätter jag emellertid, att Mälarregleringsföreningen, på sätt föreningen själv framhållit, fortsätter sitt samarbete med Stockholms stads hamnstyrelse för att om möjligt åstadkomma en lägre kostnad; jämväl med vederbörande statliga fackmyndighet torde samarbete böra ske i angivna syfte. Såsom statskontoret anfört böra vidare vissa detaljändringar ske i det upprättade avtalsförslaget; därest riksdagen ej har någon erinran däremot, torde Kungl. Maj:t få besluta i vad mån dylika jämkningar böra ske. Vad slutligen gäller själva anslagsfrågan, är jag ense med statskontoret därom, att anslag för ändamålet med hänsyn till föreliggande omständigheter bör upptagas med bruttobeloppet av statsbidraget, varefter till statsverket inflytande frivilliga bidrag från Mälarstäderna böra bokföras såsom uppbörd å anslaget. Anslaget torde böra uppföras med ett avrundat belopp av 412,200 kronor samt er-hålla reservationsanslags natur.»

Till utskottet har efter propositionens avlåtande överlämnats följande skrivelse den 29 april 1941 från *Mälarregleringsföreningen* till jordbruksdepartementet:

»I underdånig skrivelse den 9 april detta år har Mälarregleringsföreningen uppgivit den beräknade totala kostnaden för första etappen av Mälarens reglering till 874,330 kronor, som närmare specificeras i en kostnadsberäkning, bilaga 2. I skrivelsen omnämndes, att Stockholms hamnstyrelse infordrat

nya anbud på dammluckornas maskineri. Dessa anbud hava numera inkommit och resulterat i en sänkning av den beräknade totalkostnaden till 822,020 kronor. Härigenom sänkes statens återstående bidrag till regleringen, sedan redan anvisade 25,000 kronor avdragits, till högst 386,010 kronor och erforderligt anslag av riksdagen till 305,580 kronor utöver Mälarstädernas bidrag å tillhoppa 80,430 kronor.

Då den nya kostnadssiffran för luckmaskineri medför ändring av ett flertal siffror i kostnadsberäkningen, bl. a. de kapitaliserade kostnaderna för drift, underhåll och förnyelse, hava de nya kostnadssiffrorna införts i bilagda reviderade kostnadsberäkning.»

Vid förestående skrivelse hade fogats följande

»K o s t n a d s b e r ä k n i n g.

Dammen under Riksbron.

Provisorisk avstängningsanordning ovanför bron.....	kronor	8,000
Upprensings- och muddringsarbeten.....	»	30,500
Tröskel	»	112,300
Botten- och släntbeklädnader.....	»	35,200

Rörliga dammen.

Lucka, enligt preliminärt anbud.....	kronor	164,500
Maskineri, enligt preliminärt anbud.....	»	87,650
Stadens egna arbeten	»	42,350
Diverse och oförutsedda utgifter	»	29,500
Administration, arbetsledning och allmänna omkostnader	»	49,000
Kostnader vid Riksbrons byggande.....	»	36,000
		<u>kronor 595,000</u>
Rensningar mellan Riksbron och Norrbro, skydd av 'puckeln' i Norrström samt säkerhetsanordning för sjöfarten.....	»	36,000
		<u>Kronor 631000</u>

Förberedande utredningar m. m. enligt Kungl. Maj:ts respektive stadsfullmäktiges beslut .....

	kronor	50,000
--	--------	--------

Av vattendomstolens utslag betingade åtgärder.

Skadestånd	kronor	25,855
------------------	--------	--------

Anordningar för uppmätning av snömagasin och nederbörd i Mälarens uppland. Under två år 1,500 kronor per år. Därefter 1,000 kronor per år.

Kapitaliserad kostnad	»	21,000	»	46,855
-----------------------------	---	--------	---	--------

Kapitaliserade drift-, underhålls- och förnyelsekostnader (5 %).

Driftkostnader:

Per år 750 kronor, kapitaliserade ..... kronor 15,000

Underhållskostnader:

Luckan.

0.5 % av kostnaden 205,200
= 1,020 kronor per år

Maskineriet.

1 % av kostnaden = 1,290 » » »
Summa 2,310 kronor per år.

Kapitaliserade ..... » 46,200

Förnyelsekostnader. Tröskeln efter 100 år,
lucka och maskineri efter 50 och 100 år.

Tröskeln.

Kostnad 169,000.

Nuvärde ..... kronor 1,300

Lucka och maskineri.

Kostnad 376,700.

Nuvärde efter 50 år.... » 29,125

» » 100 » .... » 2,560 » 32,965 kronor 94,165

Summa kronor 822,020.

Redan beviljade medel.

För förberedande utredningar m. m. .... kronor 50,000

Återstod kronor 772,020.

Härav skall staten betala högst hälften med ..... kronor 386,010.»

Sedan mycket lång tid tillbaka har frågan om en reglering av Mälarens vattenstånd dryftats och vid skilda tillfällen varit föremål för utredningar, senast genom Mälarregleringsföreningen.

Utskottet.

Det av Mälarregleringsföreningen i samråd med Stockholms stad utarbetade och genom förevarande proposition framlagda förslaget innebär i det av vattendomstolen godkända skicket, att en reglering av Mälaren skall ske i två etapper, av vilka den första avser en partiell och den andra en fullständig reglering av vattenavrinningen. Den partiella regleringen går ut på att hålla högsta vattenståndet omkring 4.90 meter och i intet fall över 4.95 meter samt normallågvattenståndet vid omkring 4.10 meter och lägsta vattenståndet vid i allmänhet icke under 4 meter. Med den fullständiga regleringen avses att hindra högvattnet att stiga över 4.70 meter — medan i övrigt samma normallågvattenstånd och lägsta vattenstånd hållas som vid den partiella regleringen — ävensom att helt hindra uppström från Saltsjön. Den partiella regleringen skall åstadkommas genom uppförande av en damm över Norrströms norra gren under Riksbron samt utförande av vissa rensningar i denna gren. I och för den fullständiga regleringen skall en damm anläggas över Stallkanalen samt vissa rensningar vidtagas i samma kanal. Med av-

seende på tiden för regleringsföretagets genomförande har i vattendomstolens utslag bestämts, att den första etappen skall ha påbörjats före den 1 januari 1943 och att arbetena enligt den andra etappen skola vara fullbordade före den 13 januari 1951.

Såsom departementschefen sammanfattningsvis framhållit ha olägenheter-
na av vattenståndets betydande växlingar i Mälaren — år 1924 exempelvis steg högvattenståndet till 5.45 meter — blivit alltmera framträdande i den mån odlingen skridit framåt, bebyggelsen vid stränderna blivit tätare och samfärdseln utvecklats. Det synes utskottet uppenbart, att ett regleringsföretag, som avhjälpes berörda olägenheter, kommer att vara till stor nytta för Mälabygden. Erinras må, att statsmakterna år 1936 ansett sig böra i princip besluta, att, om staten framdeles skulle finna sig böra lämna sin medverkan till en reglering av Mälaren, de av företaget berörda markägarna med undantag av Stockholms stad skulle befrias från andra kostnader för företaget än sådana som de ville frivilligt åtaga sig. Under angivna förhållanden och då den nu ifrågasatta regleringen av Mälarens vattenstånd synes vara ändamålsenlig, finner utskottet icke anledning motsätta sig, att staten medverkar till företagets genomförande.

Enligt de i propositionen framlagda kostnadsberäkningarna för verkställande av den partiella regleringen — vartill förslaget för närvarande är begränsat — skola kostnaderna bestridas till lika delar av staten och Stockholms stad. Statens utgifter för denna vattenreglering stanna därigenom vid 412,165 kronor, därvid emellertid staten skall äga tillgodoräkna sig de frivilliga bidrag å tillhoppa 80,430 kronor, som vissa Mälärstäder utfäst.

Stockholms stadsfullmäktige ha för sin del godkänt ett upprättat förslag till avtal med staten rörande utförandet och bekostandet av regleringsföretaget beträffande den första etappen i enlighet med ovan angivna plan och beräkningar.

Liksom departementschefen finner utskottet ifrågavarande avtalsförslag till Mälarens partiella reglering vara av beskaffenhet att kunna i huvudsak godtagas av staten.

Såsom departementschefen förutsatt vid propositionens avlåtande har Mälaregleringsföreningen fortsatt sina undersökningar i syfte att nedbringa kostnaderna för företaget. Resultatet därav, som tillkännagivits i föreningens skrivelse den 29 april 1941 till jordbruksdepartementet, visar, att totalkostnaden för den partiella regleringen kunnat sänkas med 52,310 kronor. Statens andel i kostnaden minskas sålunda med 26,155 kronor eller från 412,165 kronor till 386,010 kronor.

Vad så gäller själva anslagsfrågan har departementschefen i likhet med statskontoret ansett, att förutnämnda frivilliga bidrag från Mälärstäderna böra, allt efter som de inflyta, bokföras såsom uppbörd å anslaget för ändamålet och att anslaget därför bör upptagas med bruttobeloppet av statsbidraget. Med hänsyn tagen till den numera efter omprövning nedräknade kostnaden för företaget torde det av Kungl. Maj:t äskade anslaget kunna minskas från 412,200 kronor till ett avrundat belopp av 386,100 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad träffa avtal angående åtgärder för Mälarens reglering i huvudsaklig överensstämmelse med vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogat förslag till avtal;

2) till *Grundförbättringar: Bidrag till Mälarens reglering* för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 386,100 kronor.

Stockholm den 16 maj 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Granath, Gabrielsson, Jacob Hansson, Mannerskantz, Nils Olsson, Dahlström* och *Gottfrid Karlsson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Carlström, Mäler, Lundbom, Andersson i Surahammar, Janson i Frändesta, Andersson i Hyssna* och *Pettersson i Dahl*.

---

*Bilaga till
statsrådsprotokollet.*

Förslag till avtal.

Mellan Kungl. Maj:t och Kronan, nedan kallad Kronan, å ena, samt Stockholms stad, nedan kallad staden, å andra sidan, har träffats följande avtal i anledning av det genom Österbygdens vattendomstols utslag den 13 januari 1941 Stockholms stad lämnade tillståndet att verkställa reglering av vattnets avrinning ur Mälaren.

§ 1.

Staden åtager sig:

att före den 1 januari 1943 utföra de för regleringens första etapp erforderliga arbetena och anläggningarna i enlighet med vattendomstolens utslag, utbetala såväl kostnaderna för förfarandet och utredningen vid vattendomstolen som utdömda ersättningar samt överhuvud genomföra regleringen i denna etapp ävensom att därefter för all framtid underhålla och förnya dessa anläggningar och ombesörja själva vattenavtappningen, samt

att vid framtida ombyggnad av Norrbro eller dess grundmurar iakttaga, att detta arbete ordnas på sådant sätt, att i samband därmed eller senare kunna verkställas de rensningar i brosektionen och Norrströms norra gren i övrigt, som kunna komma att erfordras för genomförandet av en fullständig reglering i överensstämmelse med av domstolen fastställda tappningsbestämmelser för den andra etappen av regleringen.

§ 2.

Kronan, som redan genom beslut den 30 april 1936 anvisat 25,000 kronor till förberedande åtgärder för Mälarens reglering, förbinder sig att såsom bidrag till kostnaderna för regleringens första etapp till staden utbetala hälften av de verkliga utgifterna härför, däri inberäknade bland annat kostnader för lucka med spel enligt inkomna anbud samt de efter 5 procent kapitaliserade kostnaderna för drift, underhåll och förnyelse av dammanläggningen ävensom för den av hydrografiska byrån utövade tillsynen, dock högst 437,165 kronor, varav redan utbetalats ovannämnda 25,000 kronor.

Om, efter infordrande av förnyade anbud å luckan med spel, ett lägre pris än det hittillsvarande erhålles, må ej den härigenom uppkomna besparingen vid beräkning av Kronans bidrag användas till täckning av eventuell ökning av kostnaderna för de övriga arbetena.

Staden, som jämväl, genom beslut den 16 mars 1936, redan anslagit 25,000

kronor till förberedande åtgärder för Mälarens reglering, åtager sig att betala återstoden av de verkliga kostnaderna för regleringens första etapp, varav sistnämnda 25,000 kronor redan utbetalats.

§ 3.

Kronans bidrag till kostnaderna för första etappen skall utbetalas till staden på dess framställning, allt eftersom arbetena enligt kontroll av Kronans i § 6 omförmälda ombud fortskrida, dock att utbetalning icke skall ske i mindre poster än 20,000 kronor och att slutbetalning verkställs, först sedan arbetena avsynats av nämnda ombud och därtill av vattendomstolen förordnad sakkunnig.

§ 4.

Då Kronans bidrag betingas ej endast av Kronans eget intresse utan jämväl av hänsyn till de övriga intressen utanför Stockholm, som beröras av regleringen, skola de frivilliga bidrag härtill, som kunna komma att lämnas av andra intressenter, till hela beloppet utgöra bidrag till fullgörande av Kronans betalningsskyldighet enligt ovan.

§ 5.

Skulle till följd av krig eller svår ekonomisk kris regleringsarbetenas färdigställande hindras, skola vid sådan force majeure mellan Kronan och staden överläggningar upptagas om regleringsföretagets avveckling respektive fortsättande.

Skulle arbetenas färdigställande inom föreskriven tid försenas på grund av omständigheter, varöver staden ej äger rådighet, skola likaledes överläggningar upptagas mellan Kronan och staden angående de åtgärder, som av läget kunna betingas.

§ 6.

Staden förbinder sig att lämna det ombud, åt vilket Kronan uppdrager att granska de verkliga kostnaderna för regleringens genomförande, fritt tillträde till arbetsplatsen samt medgiva honom rätt att taga del av stadens räkenskaper över regleringsarbetet.